

Gramàtica Històrica Catalana

Codi: 100681

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500247 Llengua i Literatura Catalanes	OB	2	2
2501792 Estudis de Català i de Clàssiques	OT	3	0
2501792 Estudis de Català i de Clàssiques	OT	4	0
2501801 Estudis de Català i Espanyol	OT	3	0
2501801 Estudis de Català i Espanyol	OT	4	0
2501818 Estudis de Francès i Català	OT	3	0
2501818 Estudis de Francès i Català	OT	4	0
2501902 Estudis d'Anglès i Català	OT	3	0
2501902 Estudis d'Anglès i Català	OT	4	0

Professor de contacte

Nom: Mar Massanell Messalles

Correu electrònic: Mar.Massanell@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

És beneficiós per al seguiment de la Gramàtica històrica catalana que l'estudiant hagi assimilat els continguts que s'imparteixen a Història social de la llengua catalana (segon curs, primer semestre) i que tingui, doncs, una visió clara de les diverses etapes de la història de la llengua i dels factors externs que n'han condicionat l'evolució interna en els diversos territoris del domini lingüístic català.

Objectius

L'assignatura Gramàtica històrica catalana forma part de la matèria "Llengua catalana: variació i diacronia" del pla d'estudis del grau en Llengua i literatura catalanes. Aquesta matèria, de 18 crèdits ECTS de caràcter obligatori, s'estructura en tres assignatures, de sis crèdits cadascuna, que s'imparteixen semestralment entre segon i tercer curs: Història social de la llengua catalana (segon curs, primer semestre), Gramàtica històrica catalana (segon curs, segon semestre) i Dialectologia catalana (tercer curs, segon semestre).

A Història social de la llengua catalana, l'estudiant ja haurà adquirit els coneixements fonamentals sobre els factors de la història externa del català que n'han condicionat l'evolució interna, i estarà ben preparat, doncs, per a estudiar-ne els canvis i entendre'n les motivacions. A Gramàtica històrica catalana, ens centrarem en l'estudi dels principals canvis foneticofonològics i morfosintàctics que han intervingut en la formació i la modificació del sistema lingüístic català, al llarg del temps i en el conjunt dels territoris que en configuren el domini lingüístic.

Els coneixements proporcionats a Gramàtica històrica catalana serviran per a consolidar alguns dels conceptes adquirits a Història social de la llengua catalana. I seran molt útils per al seguiment futur de l'assignatura Dialectologia catalana, si tenim en compte que la variació geogràfica i la variació diacrònica estan profundament interrelacionades: moltes de les variants dialectals actuals són reflexos o bé d'evolucions divergents a partir d'un origen comú, o bé del manteniment en territoris diversos de formes sorgides en estadi evolutius successius.

Competències

Llengua i Literatura Catalanes

- Analitzar, amb l'ajuda dels conceptes de la teoria lingüística i les aportacions de la lingüística aplicada quan correspongui, les principals propietats fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques de la llengua catalana, la seva evolució al llarg de la història i la seva estructura actual.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Interpretar els factors polítics, socials i culturals que condicionen l'ús de la llengua catalana i la seva evolució al llarg de la història i en la societat multicultural actual.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'indole social, científica o ètica.

Estudis de Català i de Clàssiques

- Analitzar, amb l'ajuda dels conceptes de la teoria lingüística i les aportacions de la lingüística aplicada quan correspongui, les principals propietats fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques de la llengua catalana, la seva evolució al llarg de la història i la seva estructura actual.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Interpretar els factors polítics, socials i culturals que condicionen l'ús de la llengua catalana i la seva evolució al llarg de la història i en la societat multicultural actual.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'indole social, científica o ètica.

Estudis de Català i Espanyol

- Analitzar, amb l'ajuda dels conceptes de la teoria lingüística i les aportacions de la lingüística aplicada quan correspongui, les principals propietats fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques de la llengua catalana, la seva evolució al llarg de la història i la seva estructura actual.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Interpretar els factors polítics, socials i culturals que condicionen l'ús de la llengua catalana i la seva evolució al llarg de la història i en la societat multicultural actual.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.

Estudis de Francès i Català

- Analitzar, amb l'ajuda dels conceptes de la teoria lingüística i les aportacions de la lingüística aplicada quan correspongui, les principals propietats fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques de la llengua catalana, la seva evolució al llarg de la història i la seva estructura actual.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Establir les pautes de definició dels gèneres literaris medievals a partir de la seva naturalesa oral o escrita.
- Estudi comparat i pluricultural de les diferents literatures romàniques medievals.
- Interpretar els factors polítics, socials i culturals que condicionen l'ús de la llengua catalana i la seva evolució al llarg de la història i en la societat multicultural actual.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.

Estudis d'Anglès i Català

- Analitzar, amb l'ajuda dels conceptes de la teoria lingüística i les aportacions de la lingüística aplicada quan correspongui, les principals propietats fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques de la llengua catalana, la seva evolució al llarg de la història i la seva estructura actual.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.

- Interpretar els factors polítics, socials i culturals que condicionen l'ús de la llengua catalana i la seva evolució al llarg de la història i en la societat multicultural actual.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar conceptualment una obra de la matèria en qüestió.
2. Analitzar documents literaris medievals orals i escrits.
3. Aplicar adequadament els coneixements adquirits per obtenir dades i utilitzar fonts documentals aplicables a l'estudi de la llengua i la literatura catalanes.
4. Aplicar adequadament i reflexivament els principis prescriptius de la llengua catalana estàndard oral i escrita.
5. Argumentar sobre diversos temes i problemes literaris a propòsit d'obres diferents i avaluar els resultats.
6. Conèixer les diferències lingüístiques entre les diverses varietats dialectals de la llengua.
7. Conèixer l'evolució històrica de l'ús de la llengua catalana.
8. Construir un text escrit amb correcció gramatical i lèxica.
9. Construir un text oral amb correcció gramatical i lèxica.
10. Dominar l'expressió oral i escrita en llengua catalana.
11. Identificar el context en què s'inscriuen els processos històrics.
12. Identificar les idees principals d'un text sobre la matèria i fer-ne un esquema.
13. Identificar les idees principals i les secundàries i expressar-les amb correcció lingüística.
14. Interpretar críticament obres literàries tenint en compte les relacions entre els diferents àmbits de la literatura i la relació de la literatura amb les àrees humanes, artístiques i socials.
15. Interpretar textos en profunditat i aportar arguments per fer-ne l'anàlisi crítica.
16. Interpretar textos en profunditat i aportar arguments per fer-ne l'anàlisi crítica.
17. Potenciar la capacitat de lectura, interpretació i anàlisi crítica de textos literaris i lingüístics.
18. Potenciar la capacitat de lectura, interpretació i anàlisi crítica de textos literaris i lingüístics.
19. Ser capaç de definir els gèneres literaris medievals.
20. Ser capaç de realitzar una anàlisi comparativa i pluricultural de les diferents literatures romàniques medievals.
21. Ser capaç de situar els textos orals i escrits catalans en el temps i en l'espai.

Continguts

1. Introducció i conceptes bàsics. Canvi lingüístic, dialectalització i polimorfisme. Processos fonètics: assimilació, dissimilació, addició de sons no etimològics (epètesi, pròtesi, epítesi o paragoge), metàtesi. Fonologització i desfonologització. Canvi fonètic regular, llei fonètica i "tendència". Canvi fonètic irregular. Etimologia popular. Ultracorrecció. Mots patrimonials o hereditaris, cultismes, semicultismes, doblats o al·lòtrops. Canvi analògic. Gramaticalització. Interferències.

2. Processos foneticofonològics

2.1. Evolució de suprasegmentals: canvis accentuals i modificació de límits sil·làbics.

2.2. Evolució del sistema vocàlic tònic. Confluències vocàliques. Inflexió de iod. El cas de les es en català.

2.3. Evolució del sistema vocàlic àton. Confluències vocàliques. Creació de diftongs. Síncope. Apòcope. Reducció vocàlica.

2.4. Evolució del sistema consonàntic. Creació del mode africad. Creació de l'ordre palatal. Lenició d'obstruents intervocàliques. Reforçament de consonants inicials i inestabilitat de consonants finals.

3. Processos morfosintàctics

3.1. Morfosintaxi nominal. La declinació: pèrdua del sistema de casos. El nombre: la formació del plural. El gènere: la pèrdua del neutre, la formació del femení. Els pronoms personals forts. Els pronoms febles. Els possessius. Els demostratius. Els articles.

3.2. Morfosintaxi verbal. Transformacions en els models conjugacionals i en les nocions gramaticals del sistema verbal llatí. Formes no personals. Els modes indicatiu i subjuntiu. El futur i el condicional. Les desinències personals. Concordança i selecció de l'auxiliar en els temps compostos.

Metodologia

L'assignatura Gramàtica històrica catalana, de 6 crèdits ECTS (150 hores de dedicació per part de l'estudiant), combinarà dos tipus d'activitats formatives: d'una banda, activitats dirigides, com classes teòriques, seminaris de discussió de textos i sessions de resolució a l'aula d'exercicis elaborats a casa (33% de la dedicació) i, de l'altra, activitats autònomes, com la lectura de bibliografia, l'elaboració d'exercicis i l'estudi (66% de la dedicació).

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques, seminaris de discussió de textos, resolució a l'aula d'activitats elaborades a casa	45	1,8	
Tipus: Autònomes			
Lectura de bibliografia, elaboració d'exercicis, estudi	102	4,08	

Avaluació

El gruix de l'avaluació de Gramàtica històrica catalana (80% de la qualificació) es durà a terme a través de la realització **a l'aula, els dies fixats**, de **dues** pràctiques puntuades de valor idèntic (40%, 40%). En aquestes pràctiques, l'estudiant haurà de posar a prova els seus coneixements sobre la formació i l'evolució de la llengua catalana al llarg de la història, a través de la resolució de diverses preguntes, exercicis o activitats. La resta de la puntuació (20%) dependrà, d'una banda, de l'assistència i la participació regular i continuada a classe (10%) i, de l'altra, del lliurament de les activitats d'aprenentatge (o pràctiques no puntuades), de les quals no es valorarà el contingut, sinó el fet d'haver-les elaborat, sempre que es lliurin abans de ser resoltes a l'aula.

Per superar l'assignatura per avaluació continuada cal, d'una banda, que la mitjana ponderada de les quatre activitats d'avaluació sigui igual o superior a 5 i, de l'altra, que les dues pràctiques puntuades obtinguin una qualificació mínima de 5 punts cadascuna. Si es lliura una de les dues pràctiques puntuades, la qualificació de

l'assignatura ja no pot ser "no avaluable" (la pràctica no realitzada comptarà com a zero). Per poder optar a la reavaluació, cal que la nota de l'avaluació continuada estigui compresa entre 4 i 4,9 punts. La qualificació màxima de la reavaluació serà un 5.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència a classe (mínim 85% de les sessions) i participació en els debats, els comentaris de text i les activitats que s'hi desenvolupin	10%	0	0	6, 7, 9, 10, 11, 17, 18, 21
Lliurament de les activitats d'aprenentatge (o pràctiques no puntuades) que s'encarreguin durant el curs, abans que siguin resoltes a classe	10%	0	0	3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 21
Pràctica puntuada 1 (que s'elaborarà a classe el dia assenyalat)	40%	1,5	0,06	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21
Pràctica puntuada 2 (que s'elaborarà a classe el dia assenyalat)	40%	1,5	0,06	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21

Bibliografia

Manuale de gramàtica històrica:

Badia i Margarit, Antoni M. (1981): Gramàtica històrica catalana. València: Tres i Quatre.

Batlle, Mar, Joan Martí i Castell, Josep Moran i Joan Anton Rabella (2016). Gramàtica històrica de la llengua catalana. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat ("Biblioteca Abat Oliba", 299).

Moll, Francesc de B. (1991): Gramàtica històrica catalana. València: Universitat de València.

Manuale d'història de la llengua:

Ferrando, Antoni i Miquel Nicolás (1993 [1997²]). Panorama d'història de la llengua. València: Tàndem.

Nadal, Josep M. i Modest Prats (1982 [1996⁵]). Història de la llengua catalana, vol. I. Dels inicis al segle XV. Barcelona: Edicions 62.

Nadal, Josep M. i Modest Prats (1996). Història de la llengua catalana, vol. II. El segle XV. Barcelona: Edicions 62.

Manuale de dialectologia:

Colomina i Castanyer, Jordi (1999). Dialectologia catalana. Introducció i guia bibliogràfica. Alacant: Universitat d'Alacant.

Veny, Joan (1978 [1998¹²]). Els parlars catalans (Síntesi de dialectologia). Palma de Mallorca: Moll ("Tomir", 38).

Veny, Joan i Mar Massanell (2015). Dialectologia catalana. Aproximació pràctica als parlars catalans. Barcelona / Alacant / València: Universitat de Barcelona / Universitat d'Alacant / Universitat de València.

Diccionaris de la llengua històrica i dialectal:

Alcover, Antoni Maria i Francesc de Borja Moll (1926-68, 1975-1977² [1993]). Diccionari català-valencià-balear [= DCVB], 10 vol. Palma de Mallorca: Moll.

Coromines, Joan (1980-2001 [1995-2001]). Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana [= DECat], 10 vol. Barcelona: Curial / La Caixa.

Estudis monogràfics:

Coromines, Joan (1989⁴). Lleures i converses d'un filòleg. Barcelona: Club Editor.

Pérez Saldanya, Manuel (1998). Del llatí al català. Morfosintaxi verbal històrica. València: Universitat de València.

Rasico, Philip D. (1982). Estudis sobre la fonologia del català preliterari. Barcelona: Curial; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Recasens, Daniel (2017). Fonètica històrica del català. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans ("Biblioteca Filològica", LXXX).